

այլ եկեղեցական մը՝ ծերունի քահանայ մը որ ստեպ իւր ջերմեւ ռանդուլթիւնը և իւր խղճահարու-թիւնը կը ջատագովէր և զոր վե-րոյիշեալը շրջապատեալ կուգին դա-տել ըստ իւրեանց ազատ օրէնքի և դադափարի . . . ապա ցաւ է որ կը թերանար աստ զինքը «Հայաս-տանեայց Ս. եկեղեցւոյ իրաւանց պաշտպան» հռչակող արեղայն՝ քա-նի որ պատկից էր ժողովաւանդայն և առանց երկբայութեան կրնամ ըսել որ գիտէր անոնց այդ գու-մարումն և պատճառը . հետեւա-բար կրնար արգելուլ և ցրուել այս-պիսի մի ապօրինաւոր և ապա-սահմանադրական ժողով . և ինչու արգելիւր և ինչու ցրուէր . բայց այն ատեն այդ ընթացքով իւր սկզբան և խորհրդոյն դէմ կը մեղանչէր . որովհետեւ ինքն էր սկզբնապատ-ճառ այդ գումարման և թելադ-րիչ այդ խռովութեանց . որպէսզի պատկուին իւր յայտեր և անարգել հասնի իւր նպատակին , այլ առ-կայն ճշմարտութիւնն և արդարու-թիւնն մինչեւ վերջը չեն անարգուիր , զի թէպէտ գաղտնի էր ատենց ժո-ղով թէպէտ դաւով կոչած էին ըզ-քահանայն և թէ և կուրախանար Յակոբոս վ. թէ իւր հակ-ա-կուլն կը դատապարտուի և հետեւաբար իւր թշնամիք ևս յետս պիտի կա-սին այլեւս դէմ խօսելէ իրեն , այլ իւր այդ ուրախութիւն խիստ կար-ճատեւ եղաւ , զի գոցցես գեր-մարդկային զօրութիւն մը կը մղէ անդ 2-3 անձեր պաշտպան քահա-նային , որոնք խիստ օրինաւորապէս կը պաշտպանեն քահանային դատը և այդ եկեղեցւոյ մին այնպիսի մի խը-րոխտ դիրք կառնու . որով կը յան-դըգնի մինչև իսկ պախարակելով այդ բռնաւորաց ապօրէն գումա-րումը և անդ ի խորհրդարան ա-նարժանաբար նիստերնին՝ մեծ հա-մարձակութեամբ այլ իրաւամբ կը

վտնէ զայնս՝ որով այս ինքնակոչ դատաւորք ամօթահար կը մնան և հրաշափառապէս խայտառակու-լով կը ցրուին անմիջապէս .

Ընթերցողը անշուշտ կրնայ ե-րեւակայել այս եղելութեանց հե-տեւութիւնը և աղեցցութիւնը ժո-ղովրդեան վրայ . և նոյն իրիկուն իսկ լուր տարածեցաւ թէ քահա-նայնքը չեն ուղուիր , և ինչու , որովհետեւ վարդապետին հակա-ռակ են , որովհետեւ վարդապե-տին խորհուրդներուն չեն հետե-ւիր և անոր կամակից չեն ըլլար , որովհետեւ վարդապետին ուզա-ծին պէս չեն յիշեր վեհ . Մակար կաթողիկոսի անունը , վերջապէս որովհետեւ հակառակ ամեն ազ-դարարութեանց վարդապետին դէմ յօդուածներ հանրագրեր և բողո-քագրեր կատարագրեն , ահա ա-սոնք են քահանայից յանցանքը , այլ գիտեմք թէ որոնք են այս մար-դիկ և այս տարածայնութիւնները հանդէս , վարդապետի խնկար-կաններ , վարդապետի միջոցաւ պաշտօններու և ազայութեան բարձ-րանալու հակամիտներ , վարդա-պետի քով ամեն գիշեր երթալով զբօսնողներ , և վարդապետի հետ թուղթ եւ նախտ խաղացողներ , և վարդապետի հետ խնձուր ընդ օ-ղի խմողներ , չըլլալ թէ վարդա-պետի հակառակ դանտելով պաշ-տօնէ ինչպէ վախցողներ , տեսակ մը ձկնորսներ՝ որոնք վարդապետը փրիստոս և զինքեանս անոր առա-քեալները համարելով՝ պատիւ և փառք կը համարին իրենց վարդա-պետին հետ տեսութիւն ընել եւ ուտել խմել , վերջապէս տեսակ մը շահախնդիրներ որոնք ոչ սկզբունք ունին և ոչ հեռատեսութիւն՝ այլ միայն պարզամտութեամբ կընթա-նան իւրեանց վարդապետի ետե-ւէն , սակայն այսու ամենայնիւ չը-վարանցայ հարցութիւն ընել հը-

րաժարեալ թաղականաց ընթացից վրայ այս խնդրոց նկատմամբ , ո-րոնք քանիցս պտրտգրած եւ ազ-գային կնքով վաւերացուցած են հանրագրեր պաշտպան վարդապե-տին , որոնք ինձ պատասխանած են այնպէս օրինաւորապէս որ հաւա-նական է , ըսելով թէ « որովհետեւ ժողովրդեան ուսմիկ մասը յարած են վարդապետին և թաղականք որք իւրեանց մի թերի ընթացքին համար՝ որ ծանօթ էր մեզ՝ կը վախնային ժողովրդեան սպառնա-լիքներէն՝ մեծ խորագիտութեամբ իրենց սկզբունք համարած էին շո-յել զվարդապետն՝ սրով միայն պի-տի կաթողանային ազատ մնալ ըս-պառնացող վտանքէն , ահա այս էր իւրեանց բռնած քաղաքակա-նութեան հիմը՝ զոր յաջող կերպիւ եւ ըստ իւրեանց ակնկալութեան հանեցին ի նաւահանդիստ , ըսած-ներս հաստատելու համար յառաջ-կը բերեմ թաղականաց միայն ը-սածը թէ « ինչ ընենք , մենք մեր գործը կարգադրելը կը նայինք ջու-րը երբեմն վարդապետին մօրուքին կուտանք եւ երբեմն ալ ժողովրդե-տան , այս դարը ասանկ կը վերցընէ՝ ճշմարտութիւնը բարս չընեն կորս-Համոզուեցայ այս պատասխանին վրայ առաւել քան յառաջն , ցաւե-ցայ իւրօք ջերմեւանդ ժողովրդեան մը վրայ որ բողոքողին զոհ կերթայ վարդապետի մը՝ արեղայի մը հը-նարքներուն և դաւադրութեանցը որ իբր գառնազգեաց գայլ մը մուտ գտած սնմեղ ժողովրդեան մէջ կը յօջօտէ դանոնք , ձգելով ատելու-թեան թշնամանց և խռովութեանց սերմեր ոչ թէ միայն ներկայ այլ և ապագայ մատաղ սերնդեան փա-փուկ սրտերու մէջ , որք գոցցես ե-լի քտրական զօրութեամբ մը յինք-եան կը ձգեն ամեն զեղծումներ , զեղծումներ՝ զորս զգայուն սրտի մը համար երբէք կարելի չէ տես-

նել և չհառաչել ու չցաւիլ , Մաղ-նիսացու ժողովրդեան վրայ պէտք է ողբայ խորենացին իւր ողբեր , կը տեսնես 8-14 տարեկան դպրոցա-կան մանուկներ՝ որք թունալից ի-ժէն թոյն առած սրսկած են և կը սրսկեն փողոցներու եկեղեցւոյ ա-ւանդատան պատերու և մինչ իսկ հակավարդապետեան կարծուող անձանց տան պատերու և կրպակ-ներու փեղկերու վրայ՝ այն տատի-ճան լրբենի և անվայն հայհոյանք-ներ վեհագիւղ Մակար կաթողի-կոսի դէմ , զորս տեսնողը անկարող է չստնկալ : Մտոյդ իրողութիւններ են ասոնք , այլ ո՞վ է սոցա հեղի-նակը , դպրոցական մանկունք իւր-եանց մարց օրօրոցին մէջ ուսան-արդեօք այս հայհոյանքներ , անհա-ւատալի է , թող ընթերցողը դատէ ուրեմն , իւրեանց ուսուցիչը՝ կրօնա-կան դատաւորն վարդապետն է : ինձ հետ ընթերցողն ալ կը հարցը-նէ անշուշտ թէ Մեղիսեղեկ Սըր-բազան մօտ է Մաղնիսայու և այդ իւր թեմն է՝ չը տեսնե՞ր և չը լը-սե՞ր արդեօք այդ գէպքեր , չա՞ն-խատիր բառնալ վեհանձնօրէն այդ խռովութիւններն և պատուիրել Յ. վարդապետի որ փոխէ իւր նոյն օրինակ թեթեւօլիկ ընթացքներ , թող չզարմանայ ընթերցողն ինձի հետ՝ զի քանի որ Մաղնիսայու քա-րօպիչը Մեղիսեղեկ սրբազանի դա-տը կը պաշտպանէ , ուստի և նորին Սրբազանութիւն իրեն սրբազան պար-տականութիւն համարեր է և մինչ իսկ քաջալերելով զնա չզրանալ ամեն տեսակ օջախցութիւն . և միթէ ա-պերախտութիւն ըրած չէ՞ր ըլլար Մեղիսեղեկ սրբազան եթէ յան-դըգնէր անոր ամենաչնչին մի յան-ցանքը երեսին տալու եթէ Դիօգին-եան լապտերով իսկ ելլէր փնտռե-լու այսպիսի մի անձ որ այս աստի-ճան անձնուիրութեամբ փառաց ներքողներ հիւսէր իրեն և որ Մեղ-

իսեղեկեան սերմեր ցանէր աստ և անդ , երբէք չպիտի կարողանար զանելու այս աշխարհի մէջ . ես ասի-պէս կը գուշակեմ թէ Յ. վարդա-պետ եթէ կայ Ս. Մեղիսեղեկի հա-մօր է և Ս. Մեղիսեղեկ Յ. վարդա-պետի համար . այս սկզբունք Մա-սնական է և պէտք է տեսէ մինչ իմահ , բայց այս պարագայիս մէջ չժողովմա՞ր յիշելու մեր Մեղիսեղեկ Սրբազանի զնախորոս քաջալերելուն շօշափելի մի հաստատ ապացոյցը . երբ Սուրբ Խաչի աօնի առթիւ Մաղ-նիսա այցելած էր Մեղիսեղեկ Սըր-բազան , յայտնեցին ինձ Մաղնիսա-ցիք թէ Ս. Խաչի կիւրակէին երբ նորին Սրբազանութիւն պատարագեր է , վեհագիւղ Մակար կաթողիկո-սի անունն յիշատակեր է չդաճա-կալն իջմիածնի յորջորջելով , և միթէ վեհանձնութիւն է այս , և միթէ ա-ւելի տարօրինակ կը լինի երբ ը-սեմ թէ Մեղիսեղեկ Սրբազան կը պատուիրէ նաև դպիր աղայոց որ անոնք ևս իւր յիշածին նման յիշեն Ամենայն Հայոց Հայրապետի անունն եթէ քահանայք տարբեր իսկ յիշեն , որով մինչեւ ցայսօր որ-դայք կը յիշեն ըստ հրամանի Մեղ-իսեղեկ Սրբազանի , և քահանայք կը յիշեն Ամենայն Հայոց Հայրա-պետ ըստ հրահանգի Կրօնական ժողովոյ Զմիւռնիոյ :

Երկարօրէն գրելով չեմ ուզեր ձանձրացնել ընթերցողը , և թէ-պէտ վերջերս առած եմ Մաղնի-սայէն մասնաւոր տեղեկութիւններ՝ թէ դեռ եւս կը յուզուին անդ վար-դապետական և կաթողիկոսական ծանօթ խնդիրներն , և թէ Ս. Սե-ղանի բեմը՝ թատերական բեմ մը դարձած է՝ քահանայն տարբեր և դպիրք տարբեր յիշատակութիւն-ներ ընելով , նաև թէ կատարուեր է տեղւոյն Թաղ-Խորհրդոյ ընտ-րութիւնն նախագահութեամբ քա-րողչին , կը խոստանամ ուրիշ առ-

Թիւ գրել այս ընտրութեան եղա-
նակին վրայ և նորոշար թաղակա-
նաց դորձառնութեանց նկատմամբ
երթն սակայն լիովին տեղեկութիւն
ներ ստանամ ի մօտոյ :

1887 յունիս 29
Պէրկամայ

Էկէր միլլէթիմիդտէ շայեանը
Թագապի, վէ ագըլ քըր Իրմէզ Ի-
քի մէսէլէ վար իսէ, հէման պիր
պուշուղու պու Մանիսատարի Շաղ-
պաղլեան տէնիլէն վարդապետին
եաւաղըք նիզամսըղլըգլար, վէ ճիւ-
րաթ իլլէտիկի Իթաթսըղլըգլար,
վէ Փաթրիգլանէ Թարաթընտան-
տա օլ պապտէ Թուլուլան սիւ-
քիւթ Թարիգի տիր : Մէղքիւր մէ-
սէլէ հագըքնտա, եանըմըգաա օլ
գաաթար Թէշէքքիլէր վար ալըք քի,
պիր հաթթա եազսագ պիթմէշ տի-
նէպիլիլի :

ԳԱՆՊՈՒՐ ԹԱԳԻՆԷ

43.

ՃՈՒՐՄԻՆԻՆ ՃԱՄԻԼԵԱՃԱ ՀԱԼԻ

—Սահիբ մի սէօլլէեօրսունուղ,
մէրգումէ պունու պէօլլէնէ սէօլլէ-
տի մի . . .

—Ենմին Խաթիրի քի պէօլլէ սէօլ-
լէտի, հօշ, պէնիմ եալան սէօլլէ-
մէկէնէ՞ պօրնում վար ալըք : Պէն
հալլիլլէ օլ անտէ, մէղքիւր սէսին,
Գաթրիին սէսի օլտուղունու ան-
լաւըղըմտան, վէ սիղի պէթլէմէքտէ
օլտուղունու րանա ֆէհմ իլլէտի.
Կիմտէն, տէրադապ Ելիմի չէքէ-
րէք կէրի չէքիլտիմ իսէտէ, մէր-
գումէտէ Թէքրարէն տապէթէ ա-
զաղ պիրլէ, շուամարմ քի, շիմտի
երին կէլէնէքսինիզ տիր, Էօլլէ տէ-
կիլմի... ահ հպէնիմ շիշման էֆէն-
տիճիկիմ . . . աման, չարագ կէլի-
նիղտէ, պէնի շու բիբէլէնմէքլիք-
տէն, վէ շու ուլղուսուղլուգաա

խելան իլլէերիկ . . . տէտի :

—Տիմէք տիր քի մէղպուրէ պէ-
նի պէթլէմէքտէ իտի, Էօլլէ մի . . .

—Էօլլէ օլմասը կիւնէշ կիպի ա-
շիքեար ալըք, պէնիմ սիղէ սէօլ-
լէտիկիմ, պիղղաթ քէնտի աիհա-
նընտան չըգան լաղըրալարալը . . .

Անլատընը մը, նէ՞ գաաթար Իգ-
պալլը պիր տաթմաիկի տիմէքլի-
կիմտէ, հագըքմէք մու իմիշ տիր . . .

—Ատամ սէնաէ Իէթիմալ տիր
քի օլ հէնկեամտէ Գաթրիին պիր
տիւշ կէօրմէքտէ իմիշ տիր . . .

—Խայր, միւսիւ, խայր, հիշտէ
տիւշ կէօրմէքտէ օլմաերպ, բէք
ալէա ուեանըգ իտի . . .

—Կիճէլէր խայր օլտուն, միւսիւ
Թաթրին . . . Կիճէլէր խայր օլտուն,
— Գազսանաերըք, պունլարը
դէվէնիկէ տաթիւնաղ իտէնէք օլ-
սա իտիմ, աճապա մէրգումէ տաթիւ,
սիղին կիպի, Իհիթիմալ տիր քի օլ
անտէ պիր տիւշ կէօրմէքտէ իմիշ
տիր . . . տէր մի իտի :

—Թէշէքքիւր իտէրիմ քի, Էօլլէ
պիր սալըքըղլըգ իթմէտիկի . . .

—Մ. Յուրմի, գօրգարըմ քի ա-
շաղըա եէնէնէք պիր շէյ պու-
լամաեաճաղըմ ալըք, հիմմէթ Ի-
տիպաէ պանա պիր շիշէ Եօթիւն
շարապ վիրիթմիսինիզ . . . Եկէր պիր
բարչաաա Եթմէք հիմմէթ Խաթի-
սէնիզ, տահա գիեաաա մէմնուս օ-
լուրում . . . չիւնքի, պիղիմ ուս-
թանըն մաթպաթընտա պիր բարչա
գուրու Եթմէք պուլմագլըգ տաթի
շիւրհէլի տիր . . .

Մ. Յուրմի տօլապընը աշարագ,
մէրգումա պիր շիշէ շարապ իլլէ պիր
բարչաաա Թաթիւգ վիրտի, վէ հէ-
ման գաթուեու գաթաեըպաա եա-
զաեը գուրթարմագ զալրէթիւնաէ
պուլուեմագաա օլտուղունտան,
— Գուեաերունուղ, իշթէ անճագ
պունլարը պուլա պիլաիմ, Կիճէլէր
խայր օլտուն . . . լաթին, Մ. Թա-

քինէ, հալլիլլէ պու լաղըրալարալը,
անճագ Իթիմիզ պէնիստէ Էսրաթ
գալմասընտ հիմմէթ իտէնէքսինիզ
եա, Էօլլէ տէկիլ մի . . .

—Օլ խուսուսաա Էլէմ իւղրէ,
օլմաերըք . . . Էսրաթ սագլամագ-
լըգ ճիհէթիւտէ, տաթթա պիր բա-
բասա Էմնիյեթ Խաթի տէրէնէսին-
տէ միւթմէին օլապիլիթսինիզ . . .

Կիճէլէր խայր օլտուն . . . միւսիւ
Յուրմի . . . պէն սիղէ կիճէլէր խայր
օլտուն, վէ Ալլահ բահաթլըգ վիրտի
տիմէլիեիմ, չիւնքի, սիղ եաթա-
ճագընըգ, հալ պու քի պէն տա-
հա գաթընըք տօեուրաճաղըմ . . .

վէ սիղին աշգ ու մուհապաթիսինիզ
չէվգինէ օլարագաա շարապ իլլէնէ-
կիմ . . . նէ՞ մուլլու սիղէ . . . ալ-
թըգ շիմտի, նէ՞ տիմէք իսթէտիկի-
մի անլամագաաընըգ եա :

Միւսիւ Յուրմի հէման գաթու-
եու գաթաեըպաա Էլէրի կիրմէք,
վէ աճապա գաթըք Թէքրարէն ուլ-
գուեա տալմըշ մը ալըք տէյի ան-
լամագլըգ մէրագընտա վէ Թէլա-
շընտա պուլուսուղլունտան, Թա-
քինէնին սօն սէօլլէտիկինի իշիտէ-
մէտի :

(Տէլաֆ)

ԹԻԻՃՃԱՐԻՑԵԷ

(Թիճաթի օրաաը լաղլիւնընտէ)

Ի Տ Ի Ա Լ Ա Թ

Սէրք պաղպաղ	Ղուրուշ
Բուսիա	Գըյեթի 43 — 43
Թունա	—
Բուսիլի վէ Էտիթնէ	42 — 44
Թէքրարաղ, Սամսօն	40 — 43
Լիպրասը	39-60
Կիթա պաղպաղ վէ Ալլահ Ղուրուշ	—
Ազազ վէ Բուս	Գիլէսի —
Ուլահ	23 — 24 1/2
Բուսիլի	—
Լիպրասը	37-60
—	—
Եսաշաթ պաղպաղ	Ղուրուշ
Գէրգօն	Գիլէսի 21 1/2 — 23 1/2

Յիւլիպէ	—
Վարնա վէ Գալլըք	21 1/2 — 22 3/4
Գալլա վէ Իպրայիլ	—
Լիպրասը	37-38

Մըքք պաղպաղ	Ղուրուշ
Թունա	Ենիթի 15 1/2 —
Գաթա տէնիզ	14 —
Բուսիլի	—
Լիպրասը	36-60

Ալթա	Ղուրուշ
Գաթա տէնիզ	Ենիթի 11 1/2 — 12
Թունա, Բուսիլի	—
Զօլթա	Գիլէսի 14 —

Գիլէսի Բահաճա	Ղուրուշ
Իլլիա վէ հալալիսի	23 —
Թէքրարաղ	23 1/2 —

Գուշ օթա	Փարա
Ուղուն քէօրիւ	Գըյեթի 35 —
Թէքրարաղ	38 —

Յաաալթա	Գըյեթի	Ղուրուշ
Օրտու, Թրապաղ	100	90 — 92
Թունա	100	90 — 92
Բուսիլի	100	—

Նահապ	Փարա
Գալլըքսի	Գըյեթի 35 —
Սուրիյե	38 — 60
Զոնագալլէա	70 — 80
Զիլէ	30 — 65

Գիլէսի Բահաճա	Փարա
Գաթա տէնիզ	Գըյեթի 30 —
Մարմարա	—

Պալլա	Փարա
Գանաթըմա	Գըյեթի 27 —
Մարմարա	28 —

Սիսա	Փարա
Գալլըքսի	Գըյեթի —
Մուտանեա վէ Իլլիլի	—
Մէրսին վէ Ատանա	105 — 108

Խաշիա	Գըյեթի 50 —
Բահաթ Բահաճա, Գըյեթի	25 — 26
Եսաշաթ	Ղուրուշ
Եսաշաթ	Գիլէսի 9 1/4 —

Ուս	Ղուրուշ
Հօճա պէյ, Իհնէի Զուլալ	110 — 115
Չիւնէի	105 — 110
Յիւնէի	95 — 98

Ալիմա	98 —
Իպրայիլ 3-4	—
Ենիթի Գըրմաթ	—
Մաթլութ	88 —
Գալլա Յիւնէի	—
Է . . . 1/2 . . .	—

Վարնա	88 — 92
Բուսիլի, եա Շըմէնտիք	86 — 88
Մարմարա	72 — 75

Իթիլի	1 Իթա
Ուլատաթիթի, Էսիթի Գըյեթի	32 1/2 — 33
96 տէրէնէ	—

Սուլթէնիպի	55 — 54
Իրթրաթէն	57 —
Բուսիլի	—
Սալիլի	45 — 50

Բոս	1 Իթա
Ալլէրիպա	Կալուն 8 1/2 — 9
Թրէնիթ	24 — 25
Ինկիլիզ	10 — 11

ԳԱՆՊՈՒՐԻՑԵԷ

Շիւնէի	Ղուրուշ
Յիլէմէնէ, Գըյեթի, Գաթար	128 —
Բուս	108 — 109
Թրէնիթ, Իհնէի	115 —
Չիւնէի	110 —
Յիւնէի	106 —
Գիլէսի, Յիւնիլի կէօրէ	145 —
Յրանաղ	—
Համպուրկ	115 —

Գանգի	Ղուրուշ Միթմ.
Բիւս, Իհնէի	Գըյեթի 10-60
Չիւնէի	10-20
Յիւնէի	9-80
Յիւնէի	9-40

Բիլիլի	Յրանգ
Ճէնօլա, ալէա, Թօրպա	41 —
Էվսաթ	40 —
Բիլիլի Իհնէի	44 —
Չիւնէի	48 —

Մըքք	Ղուրուշ
Հիւս, Յիւնիլի կէօրէ	90 — 118
—	115 — 118

Սըրալիլի	Յրանգ
Ալլէրա	Մանաթ 5 1/4 —
Յրանաղ, 11 քիւ	63 —